

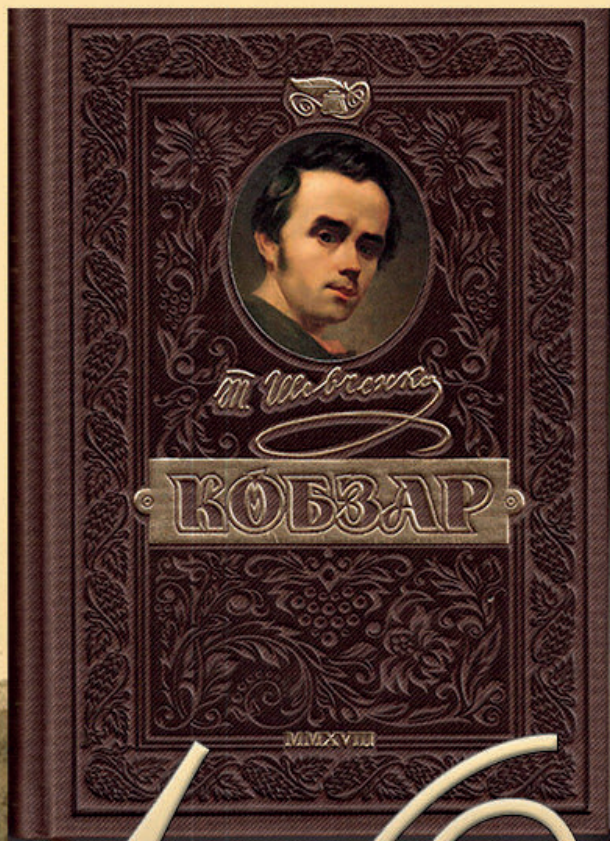

Зима 2024 № 1 (124) РІК XXXII

ВАТРА

Ту мене мати породила, солодким молоком кормила, ту хочу жити умирати, де жили мій отець і мати

*Хто зневажає рідний край,
Той серцем немощний каліка.
Тарас Шевченко*

210

<https://kshpk.org.ua/2022/03/09/>

Борітеся — поборете.

Вам Бог помагає! За вас правда, за вас
слава і воля святая!

POMOC DLA UKRAINY

Zjednoczenie Łemków wznawia
zbiórkę pieniędzy, która będzie
przeznaczona na zakup sprzętu
i materiałów dla ukraińskiego
wojska.

Konto do wpłat na pomoc:

**09 1240 5110 1111 0011 1189
0340**

**z dopiskiem: POMOC
DLA UKRAINY**

**Pomóżmy, tylko wtedy razem
wygramy!**

ДОПОМОГА ДЛЯ УКРАЇНИ

Об'єднання лемків оновлює
збірку гроши, які допоможуть
купити шитко необхідне для
української армії.

Номер рахунку для вplat:

**09 1240 5110 1111 0011 1189
0340**

**з дописком: POMOC
DLA UKRAINY**

**Лем з нашим допомогом
виграє!**

Тарас Шевченко
поет і художник

 ТЕКСТ ВАСИЛЬ ШЛЯХТИЧ

Ми в більшості знаємо і цінуємо Тараса Шевченка як поета - романтика. Знаємо його чудові романтичні так вірші, як балади і захоплюємося ними. Все це добре, що так, що пишаємося романтичною творчістю нашого Генія. Але коли ми увійдемо у його прозову творчість, то бачимо, що Шевченко то не лишень романтик.

Тому захожую всіх глянути своїм зором на моє бачення на Шевченка, як класика. Щоб це збагнути, я наведу свої думки і зауваження перечитавши твори нашого Генія з його пізніших, зрілих років. Перечитавши його кореспонденцію зі світлими людьми його часу. Перечитав я докладно третю частину «Кобзаря» видану у Львові у 1895 році в друкарні Наукового Товариства імені Шевченка. У цьому томі два твори Шевченка, які дають нам образ його життя.

Це «ЗАПИСКИ або ЖУРНАЛ» і «ХУДОЖНИК». Як подає видавець, це автобіографічна повість Тараса Шевченка.

Крім того до написання своїх скромних досліджень про Шевченка, як класика спонукали мене праці Юлія Пеленського про Шевченка, як класика виданої у 1942 році Українським Видавництвом (Львів – Краків 1942) і Євгена Сверстюка, званого всім політв'язня друковані у видавництві СУЧАСНІСТЬ у 1979 році...

В Тараса Шевченка все це почалося тоді, коли він на Академії Мистецтв ловив своїм зором і умом те, що торкалося класичного мистецтва і міфології. Він був пильним студентом і з зацікавленням брав систематичну участь у можливо всіх викладах на цю тему. Про це ми можемо дізнатися прочитавши його повість написана російською «Мистець». Перекладена вона на українську під наголовком «Художник». У цій повісті чимало подробиць, які кажуть нам додумуватися, що це можливо, а деякі

❖ **Обкладинка:**
210 років Тарасу Шевченку.
До проєкту використано:
Кобзар Т.Шевченко, видання 2018р. цитат з поеми поета, картину Тараса Шевченка „ В Лихвині” туш/перо, 1859р.

❖ **Фотографії:**
А. Вевюрка, Н.Гладик, І.Олійник,
Є.Святківська, І.Попівчак,
В. Шляхтич

Зміст:

- 3 ТАРАС ШЕВЧЕНКО ПОЕТ І ХУДОЖНИК - В. Шляхтич
- 8 НА Шляхтівській РУСІ КУС О ЛЕМКАХ - Є. Святківська
- 8 МИХАЙЛО КОВАЛЬСЬКИЙ - Л. Святківська
- 12 ПОДІЇ В АНТОНЧИЛЦІ - Н. Гладик
- 14 ДИТЯЧА СТОРІНКА - Є. СВЯТКІВСКА, Л. ШКВАРЛА
- 16 ФУНДАЦІЯ НОВИЦЯ ІМ. С. І М.МАРКОВИЧІВ
- 17 МАЕСТРО ЯРОСЛАВ ПОЛЯНСЬКИЙ - І. Олійник
- 19 ДЕСЯТИННИ РИЧНИЦІ 2024 - М. Трохановский
- 22 ПОКЛЯ БЕСІДУЄМЕ И ПИШЕМЕ - Конечнян
- 23 УПОКОЇЛИСЯ
- 24 ІНФО ЗА ЛЕМ-ЧАСОМ - В. Шлянта
- 25 ПРИПОВІДКИ - І. Рубіч
- 27 ТАКИ ЗМЕ ПАРАДНИ!
- 27 МАМО, А ТОТО ШТО?

Шевченкознавці майже певні, що це його автобіографічна повість.

Мистецтво було цілим життям так молодого, як і зрілого Тараса Шевченка. Тоді, коли став він студентом Брюлова на петроградській Академії Мистецтв (нам знати, що Брюлов був великим ентузіастом античної, старовинної спадщини). Брюлов, може не офіційно, все таки професорським словом забороняв Шевченкові шукати іншої теми в його художній праці, як лишень того, що було і є в Біблії та в античної історії Греції, або Риму.

Нам треба знати що Шевченко в ті студентські часи багато читав і вивчав, присвоював в своїм молодім розумі міфічні і історичні події старого світу. Він вивчав мови і тим способом читав твори в оригіналі тодішніх, але і античних авторів. Те, що бачив зором читача, Шевченко вписував в свою пам'ять, а з часом використовував у своїй творчій праці як письменник, чи художник. Як подають Шевченкознавці, не всі джерела, з яких користав Шевченко досліджені. Все таки пишуть, що Шевченко читав «Подорож молодого Анахарзиса» в оригіналі, хоч як пишуть, що цей твір був вже перекладений і виданий в мовах слов'янських - російській і польській, які повинні бути більш зрозумілі нашому Генію. Шевченко вважав, що оригінал, це оригінал і тільки там влита суть автора.

Як стверджують дослідники, Шевченко з великим захопленням читав «Іліаду» і «Одисею» Гомера. Читав їх в перекладі на російській мові. «Одисею» перекладену через Жуковського, а «Іліаду» через Гнідича.

Шевченко ніколи не покинув читати книжок про античний світ. Певно тому він весь час мріяв поїхати на землю, про яку так золотими і ошліфованими словами описував Гомер, Геродот чи Софокл. Добре знав Шевченко «Вергілеву Енеїду» І. Котляревського, якою просто захоплювався. В працях дослідників про нашого Тараса можемо знайти такі зауваження, що Шевченко «На вічну пам'ять Котляревському» не згадує ні «Наталку Полтавку» ні теж «Москаля Чарівника», а власне його «Енеїду», де в посвяті пише:

«Недавно, недавно у нас в Україні

Старий Котляревський отак щебетав:

Замовк неборака, сиротами кинув

І гори і море, де перше влітав,

Де ватаги пройдисвіта

Водив за собою, -

Все осталося, все сумує,

Як руїни Трої...»

Шевченко вірив, що коли завершить класичні мистецькі студія, здійсниться його мрія і зможе відвідати «об читану» Італію. В одному з листів до Григорія Квітки – Основ'яненка пише він:

«... я Академію не швидше покину, як через два годи.

Через два годи, як прочитаєте в яким небудь журналі, що якийсь то Шевченко намалював картину дуже до ладу, а за те малювання Академія його (тобто мене) посилає в Італію в самий Рим... весело батьку, дуже весело!...»

Мрії і надії Шевченка не здійснились ніколи. Малював багато і гарних картин. Мали вони високі оцінки серед йому приятельних друзів і знавців мистецтва, але це не вистачило, щоб отримав згоду на вимріяну подорож. В Італію їздили друзі і товариші Шевченка з Академії Мистецтв між іншими Аполон Мокрицький, Василь Григорович чи Віллі Штеринберг. Їздили і інші. Більшість з них їздила за державні гроші, хоч були й такі, що самі покривали кошти подорожі.

Щоб поїхати за державні гроші треба було дістати від влади велику золоту медаль, а саме зайняти перше місце на презентаціях. Шевченко завжди отримував друге, або третє місце...

З залишених матеріалів ми можемо дізнатися, що багато його друзів робило заходи, щоб Шевченко все таки поїхав до Греції чи Італії. Одним з них був сам Пантелеймон Куліш, добрий і вірний його друг. (Тут хотів би зацікавити вас «Чорною Радою» П. Куліша в якій, мов художник словами розмалював Козацьку Україну). Куліш писав Шевченкові, щоб той вистарався лишень о паспорт академічний, а справи грошові залишив йому і друзям, які вже тоді були у Римі.

У той же час якраз іменували Шевченка професором живопису в київському університеті. Про це знов можемо читати у автобіографічній повісті «Мистець - Художник». Міркуючи розлиті там речення, ми можемо дійти до висновку, що Шевченко готовий був відкинути цю номінацію, щоб все таки поїхати до Риму. Свою позицію у «Митці» він вклав в уста Сошенка. А ось той фрагмент:

«... Колись давно, як я ще ходив до гіпсового класу та мріяв про країну чудес, про світову столицю, увінчану банею Буонаротті, - коли б тоді мені запропонували професора рисунків в університеті, я кинув би олівець та гукнув би: чи ж варто після цього студіювати божественне мистецтво! А тепер, коли вже здоровий розум зрівноважив уяву, коли на майбутнє дивишся не через семибарвну призму, а просто, - то мимохіть пригадується приказка: - Краща синиця в жмені, як журавель у небі.»

Не довелося Шевченкові виїхати за кордон, щоб поглибити свої студії. Тим разом причиною усього став арешт і заслання в глибину Росії...

У тих, вже достойних роках, захотілося Шевченкові одружитися. Попросив він поради свого друга, п. Куліша. Куліш порадив поету залишити цю думку і стати жити як художник і поет. Шевченко прийняв раду Куліша і покинув цю думку і з ще більшим переконанням вірив, що за кордон і поїде. А ось, що він писав у своєму листі до Іраклія Ускова у лютому 1858 року:

« ... об весні, якщо не дозволять мені жити в столицях, поїду до Харкова, до Києва, до Одеси та за кордон. Бог із ним, з столицями! Грошенят тепер уже стільки назбиралося, що, не бідуючи, років зо три за кордоном прожити можна, а там, що Бог дасть.»

Ми щойно відзначили в церквах Прощальну Неділю. Читаючи Шевченка ми бачимо його глибоку, нічим не порушену віру, ВІРУ ХРИСТІЯНСЬКУ.

В одному з листів Шевченка до Варвари Репніної Тарас писав:

«Яка жахлива безнадія! Така жахлива, що одна тільки християнська філософія

може боротися з нею. Я вас прошу, якщо можна добути в Одесі – бо тут я не знайшов - прислати мені Тому Кемпійського – Про наслідування Христа. Однакова розрада моя тепер – це Євангелія. Я читаю її без вивчення що дня і що години.»

В іншому своєму листі до Толстої, від якої отримав повідомлення про його звільнення з іслання, так пише її 9 січня 1857 року:

«Я... я був нещасливий за флорентійського вигнанця. Зате тепер я щасливіший за найщасливішого з людей... Тепер, і тільки тепер я вповні повірив в СЛОВО. Тепер тільки й молюся й дякую Йому за безмежну любов до мене, за посланий мені іспит. Він зняв із моїх очей призму, крізь яку я дивився на людей і на себе самого. Він навчив мене, як любити ворогів і тих, що ненавидять нас. А цього не навчить ніяка школа, окрім тяжкої школи іспитів і довгої розмови з самим собою. Я тепер почуваю себе як недосконалим, то принаймні бездоганим християнином. Як золото з огню, як немовля з купелі, виходжу я тепер із темряви чистилища, щоб розпочати новий, благородніший шлях життя. І це називаю я істинним, правдивим щастям...»

Перечитавши нагаданий уривок листа, бачимо, як глибоко ВІРУЮЧОЮ людиною був Тарас Шевченко.

В щоденних записках, коли він згадує про своє заслання, про свою десятилітню драму Шевченко пише:

«Проїдімо повз моє минуле, лукава пам'ятає моя!»

Не скаламутьмо серця щирого друга недостойним спогадом, забудьмо і простімо темних мучителів наших, як простив милосердний Чоловіколюбєць своїх жорстоких розпинателів! Звернімося до того, що світле й тихе, як наш український осінній вечір, і запишімо все, що бачили й чули, і все, що серце покаже.»

Подібні вислови відкривав Шевченко і до інших своїх друзів. А серед тодішньої інтелігенції, мав він їх багато. Тут хочу заохотити всіх до читання листів написаних Шевченком до Кухаренка, до Залеського, чи Осипова. Нагадати треба, що Залеський Броніслав, це поляк, з яким дружився наш Шевченко. Він,

як і Шевченко був відправлений у сибірські курорти. Вони переписувалися польською мовою, яку Тарас знав добре. В дослідженнях є докази, що Шевченко читав твори багатьох польських поетів і письменників своєї доби, що знав він твори Міцкевича.

З листів Шевченка до його друзів так тих на заслання як і тих ВІЛЬНИХ ми присвоюємо собі як жив і страждав наш Тарас. Знаємо з листів мрії і надії Шевченка більшість яких ніколи не здійснилася. Шевченко хотів ПИСАТИ І МОЛЮВАТИ, але того йому заборонено. Коли він був у Новопетровському форті, дізнався, що має прибути там новий командир. Так подумав Шевченко, що звернеться до нового командира, щоб той хоч частково припинив урядову заборону. А ось що він пише до свого друга Андрія Лизогуба у липні 1852 році:

«Дожидаємо цим літом у форті корпусного командира, - думаю просити, щоб дозволив мені для тутешньої церкви безмежно намалювати за престольний образ во ім'я Воскресення Хрстова. Не знаю, як воно буде...»

Як знаємо з пізніших листів Шевченка, що з того задуму нічого не вийшло. З початком 1853 року прибулий комендант помер, а вже у квітні того ж року приїхав новий комендант полковник Іраклій Усков, а з часом і його родина.

Новоприбулий комендант першими днями ставився до Шевченка обережно, все таки з часом набрав довіри до Шевченка і скоро Шевченко став чи не найближчим приятелем родини Ускових. В червні 1853 року Шевченко писав Андрієві Козачковському ось що:

«Комендант, що недавно прибув до нас, привіз із собою жінку і одну дитину по третім годочку. Мила, прекрасна дитина, а все що в природі прекрасне, як вилиця в'ється коло нашого серця. Я полюбив це прекрасне дитя, а воно сердечне, так до мене прив'язалось, що бувало, й уві сні до себе «лишого дядю» кликало. (Я тепер зовсім лисий...) І що ж? Воно сердешне, захворіло, довго нудилось і вмерло. Жаль мені мого маленького друга, я сумую, іноді приношу квіти на його дуже ранню могилу та плачу, я – чужий йому, а що ж робить його батько й особливо мати - бідна, скорбна мати, що втратила свого первістка!»

В одному з листів з 15 червня 1853 року пише Шевченко С. Артемовському :

«Знайшов я коло форту добру глину й алябастер. І тепер нудьги ради, коло скульптури пораюсь...»

А далі пише поет ось що тому ж Артемовському:

«Мені, ти знаєш, рисовать запрощено, а ліпить – Ні, то я і ліплю тепер»

В «Щоденнику», або як подають деякі дослідники Шевченка в «Записках» знаходимо багато роздумів нашого Тараса над усім, що біля нього діялося. Він у своїх творах бачить світ любові, світ християнської любові. Не всі хочуть читати про такі спостереження поета...

А тепер уявімо собі, що нам ще не так давно, бо за «радянщини» представляли Шевченка, як атеїста або й комуніста. Міняли написані ним рядки його поезії, в яких він говорив з Богом і про Бога. А все це чинили, щоб довести, що їх брехня правдива.

Багато ще й нині вірить в радянські «Кобзарі» в яких в поясненнях пишуть, що москаль, це царський солдат, але слова «московщина» вже не пояснюють, не пишуть, що це казарми.

Щойно тепер вийшов в Україні «Кобзар», в якому повернули вкрадені через радянських псевдо літераторів слова Шевченка.

Цього «КОБЗАРЯ» я маю, як теж «Кобзаря» з 1895 року . Він на головній полиці видимий щоденно, коли тільки сідаю до комп'ютера.

Стань Тарасе, подивися -
Україна уже вільна.
Така, про яку ти мріяв.
Все тепер в її руках.
Не в Москві і не в Варшаві,
А в Києві, над Дніпром,
Наш народ у Божій славі
Дискутує над добром.
Добро створять НАШІ люди,
Якщо будуть з Богом йти.
Бог дасть силу, щоб щасливо
Жили в ній сестри й брати.

Стань Тарасе, подивися.
Наші діти ще сумні.
Хліба, щастя ось шукають

7 Не в себе, а в чужині.
Руйнували Україну
Сотні років не свої.
Щойно тепер піднімає
Наш народ з колін її.

Стань Тарасе, подивися
На сучасний Божій світ.
Особливо на Вкраїну,
Яка відкинула гніт.
Може ще не все як треба.
Всюди десь скрипить, болить...

Чесні роблять те, що можуть.
Нищили нас від століть...
Бог допоможе подолати
Недоліки, які є
В сім'ї, в хаті, в Україні,
Як полюбимо СВОЄ!

Стань Тарасе, подивися -
Знов читають „КОБЗАРЯ”.
Ті, яким ти був байдужий -
Нині славлять твоє Я.
Славлять нашу Україну
Вітри правди, квіт весни.
Славлять Бога в вільній хаті
Наші доньки і сини.
Якщо тим шляхом підемо,
То Бог зцілить РІДНИЙ край,
І допоможе в мирний спосіб
Зберегти Творений рай. «Лемківський
перстеник» і Ольгу Соляр - за «Величезні
зусилля докладені для підтримки Збройних
Сил України в боротьбі
з російським загарбником».

— • —

Оголошення

Іван, кавалер у Канаді, 42 роки, познайомитися з панною-українкою до 40 років, яку запросить у Канаду з метою одруження.
Може також повернутися у Польщу.
Телефон у Канаді: 15 098 361 135.

*З нагоди 90-ліття
Стефанії Коваль родом з Крижівки
Складаємо найкращі побажання
міцного здоров'я, Божих ласк!
Нехай Вам Всевишній в трудах
Помагає, нехай Вам
Многі літа все продовжає!
Головна Управа Об'єднання лемків
Редакція «Ватри»*

*Марії Тойняк (Тойдиш) родом з Цавника
З нагоди 90-ліття
Складаме побажання міцного здоров'я,
Наснаги, щастя в родинному краї!
Жичиме Божого благословіння на Многі
і Благі літа!
Головна управа Об'єднання лемків
Редакція «Ватри»*

На Шляхтівській Русі кус о Лемках

ТЕКСТ ЄВА СВЯТКІВСКА

В суботу 8 жовтня 2023 р. в лемківському селі Явірки, одному з чотирьох, што на Шляхтівській Русі, відбувся молитовно-культурний захід. Найперше у греко-католицькій Церкві в Явірках Божественну Літургію відслужив митрат о. Іван Піпка - парох греко-католицької парафії в Криничі. Разом з отцем Іваном приїхав парафіяльний хор «Благовість». Завдяки хорові святиня ожила від церковного співу, а святі на іконах пригадали собі, як то було коли лемки кожного дня приходили і співали Богові свої пісні. Треба тіж додати, што від 1947 р. греко-католицький храм в Явірках належить до римо-католицької парафії. В святі участь взяли тіж діти і внуки давних явірчан. По Літургії організатори запросили шитких до місцевого заїзду. Там мала місце презентація фільму: «Biała Woda – zapomniana wieś na Szlaku Kultury wołoskiej». Фільм опрацювали режисер Кшиштоф Кжижановскі і Юстина Чонстко-Клапала, а випродуковало го товариство PRO CARPATHIA користаючи з урядового проекту громадянських ініціатив „NOWEFIO” на роки 2021-2030. По презентації била можливість поділитися рефлексіями о фільмі і історії лемків, яки жили в тій частині Лемковини. Спітканя доповнили дискусії при столі заставленим регіональними стравами. Дякуєме організаторам за запрошіння і тишимся, же хочки на коротко можна було привернути «духа часу», який жив на тій землі до 1947 рока.

Церква в Явірках ожила

Хочу вам представити особу мого Тата, який заслуговує на виняткову увагу. Він один з творців твореного наново суспільно-культурного життя виселених акцією «Вісла». Після 1956 року лідер руху пов'язаного з поворотами на Лемківщину. Репресований за діяльність для нашої меншини, невтомний організатор культурного життя, довголітній головний редактор квартальника «Ватра».

Піднявся незвичайно тяжкої праці на благо нашого народу, віри, традиції, культури, мови. Записуючись на картах нашої історії заплатив за це остаточно найвищу ціну. Його життя це постійно незбагненна доля, але і шлях який вказує що кожен з нас має вибір, що кожен з нас може багато здіяти.

За словами Координаційної Ради Відродження і Навчання Писанкарства: нехай пам'ять про Нього лишисться світла і ясна як писанка, що як культурний символ нашого народу, несе силу минулих поколінь і надію на перемогу добра у важкий час. Ця писанка це весь час нев'януча гілочка великої європейської культури.

В 2024 році відзначаємо 100 років від дня народження і 25 річницю Його відходу у вічність.

Михайло Ковальський

Urodził się 13 listopada 1924 roku na Łemkowszczyźnie w Polanach, koło Krynicy, pow. Nowy Sącz. Syn rolników Józefa i Marii z domu z Trochanowskich. Podstawową szkołę rozpoczął mając 6 lat, ponieważ bardzo interesował się czytaniem, pisanem i rachunkami.

Uczęszczał do szkoły podstawowej w Grybowie; do Szkoły Handlowej w Nowym Sączu. Został wcielony do „Służby Budowlanej w GG” („Der Baudienst in GG”)

i pracował jako robotnik w tartaku w Muszynie (pow. Nowy Sącz).

W marcu 1944 przymusowo wywieziony na roboty do Niemiec. Gdy w 1945 wraca do domu spotyka Go tam wielka rozpacz, część mieszkańców Polan wysiedlono na Radziecką Ukrainę.

Niedługo potem, bo latem 1947 w ramach bezprawnej deportacyjnej i wojskowej akcji „Wiśła” wysiedlono około 150 tysięcy rdzennej ludności ukraińskiej,

w tym łemkowskiej, z własnej od stuleci ziemi położonej w południowo-wschodniej części kraju. Wysiedleni, wyrwani zostali ze swoich prawowitych siedzib, pozbawieni domów, ziemi, lasów, budynków użyteczności publicznej, architektury sakralnej. Wywiezieni na Ziemię Północne i Zachodnie, tzw. „Ziemię Odzyskane”, bezprawnie „oficjalnie” ograbieni z dorobku pokoleń, swojego mienia, wyłącznie za ich niepolską przynależność narodową.

Michała wraz z rodziną wysiedlono do Nowin w gminie Przytoczna, w ówczesnym powiecie skwierzyńskim w województwie poznańskim, dziś lubuskim.

W Polanach rodzina Kowalskich miała 20 ha gospodarstwo (w tym 12 ha lasu) z dobrymi gospodarskimi budynkami i wieloizbowy dom. Na wygnaniu 8 osobowej rodzinie przydzielono jeden pokój w glinianej chacie nakrytej słomą, gdzie drugi pokój w tym domu przydzielono innej 6 osobowej rodzinie (repatriantom z kresów).

Nie mając innych zasobów do życia, Michał Kowalski najmował się do różnych prac, nawet tych najgorszych, ale zawsze myślał o dalszej nauce. Zaocznie kończy w Skwierzynie szkołę średnią, zdaje maturę w Gorzowie Wlkp. i w 1950 roku zostaje studentem Wyższej Ekonomicznej Szkoły w Szczecinie, którą kończy w 1954 roku. Następnie rozpoczyna kolejne studia i w 1961 kończy Akademię Rolniczą we Wrocławiu.

W 1956 roku kiedy tworzą się struktury Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (UTSK), od razu włącza się do społecznej pracy w organizacji, która staje się jedynym możliwym sposobem na organizowanie, tworzenie życia kulturalnego wysiedlonej ludności oraz kontynuowanie ojczyńskich tradycji. Zaczynają odradzać się załączki życia kulturalnego. Jego praca na rzecz wysiedlonej społeczności była wyjątkowo aktywna.

Dla Michała Kowalskiego tak jak i dla wielu wypędzonych, tak drogi był los całej społeczności, że odważył się on wystąpić w imieniu całej wysiedlonej ludności.

Spod jego pióra właśnie wychodzą petycje do władz Polski m.in. opracowana przez niego (pierwsza z 30.12.1956r.) „Informacja o sytuacji ludności ukraińskiej i UTSK w woj. zielonogórskim” z silnym wymogiem powrotu wysiedlonych Akcją Wisła do ich ojczyńskich stron.

W rzeczywistości petycja ta została sporządzona na polecenie KW Komitetu Wojewódzkiego

PWRN Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Zielonej Górze oraz przewodniczącego Zarządu Głównego ZG UTSK G. Bojarskiego, a następnie przedstawiona przez Michała Kowalskiego na posiedzeniu Komisji KW PZPR ds. Narodowościowych w czerwcu 1959. Aktywna działalność zielonogórskiego aktywu UTSK była uważnie obserwowana przez miejscowy aparat bezpieczeństwa, a Michał jako „zwolennik powrotów” staje się obiektem zainteresowań SB.

W październiku 1957 r. funkcjonariusze wojewódzkiego pionu SB zwalczającego działalność antypaństwową, w ramach sprawy ewidencyjno-obszerności krypt. „Próba” rozpoczęli inwigilację M. Kowalskiego. Powodem jej wszczęcia było zaangażowanie w działalność Zarządu Wojewódzkiego UTSK, krytyczny stosunek do polityki polskich władz wobec mniejszości ukraińskiej oraz wysuwanie „niesłusznych żądań” postulujących poprawę położenia wysiedlonej akcji „W” ludności. Michała Kowalskiego określono jako osobę wpływową, „która zdolna jest w każdej chwili podjąć nacjonalistyczną działalność przeciwko PRL”.

Z tego okresu pochodzi doniesienie obywatelskie charakteryzujące Kowalskiego. „Z oddaniem pełni funkcję sekretarza ww. towarzystwa, bo stale go można zastać na świetlicy. Zawsze zajęty jest jakąś pracą. Żadnych ujemnych cech pod względem moralnym nie zauważyłem u niego”.

Ze względu na szereg pozytywnych cech M. Kowalskiego, m.in. popularność w środowisku łemkowskim, lojalny stosunek do władz państwowych i rozmowność, bezpieczeństwa liczyła na udany werbunek jego osoby i jak przypuszczano, stałby się on cenną jednostką agenturalną. Odmowa współpracy ze strony Kowalskiego pociągnęła za sobą zaklasyfikowanie jego osoby do kategorii „zagorzałych nacjonalistów” i wzmożenie kontroli operacyjnej.

Komunistyczna tajna policja i wymiar sprawiedliwości za wszelką cenę zamierzały udowodnić rzekomo godzące w polskie prawo zwizyki M. Kowalskiego z Organizacją Obrony łemkowszczyzny (Organisation for Defense of Lemkivshchyna – dalej OOŁ).

Była to organizacja działająca w kręgach ukraińskiej emigracji w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Na terenie kraju do jej sympatyków zaliczano ludność pochodzącą z łemkowszczyzny, którą dotknęły skutki Akcji „Wisła”. To właśnie do tej grupy osób wskazana organizacja emigracyjna zamierzała kierować pomoc materialną, która miała pomóc

w powrocie w ojczyście strony, względnie w zdobyciu wykształcenia 5 .

Na podstawie zebranych danych Prokuratura Wojewódzka w Zielonej Górze wszczęła śledztwo z art. 5 MKK „w sprawie współpracy z ukraińskimi organizacjami nacjonalistycznymi”. Powtórnie wydano postanowienie o zajęciu i przeglądaniu korespondencji zagranicznej. Ta jednak wciąż nie dostarczała wystarczających dowodów winy, co z punktu widzenia SB znacznie komplikowało sprawę, gdyż 15 maja 1962 r. upływał okres ważności postanowienia o zajęciu i lustracji korespondencji. To zaś nieuchronnie skutkowałoby zapowiadaniem przez Prokuraturę umorzeniem sprawy w połowie maja. SB jednak nie dawała za wygraną i sugerując się informacjami tajnych współpracowników wystąpiła z wnioskiem o przeprowadzenie rewizji w mieszkaniu Kowalskiego. Jej ewentualne rezultaty miały zdecydować o dalszym przebiegu sprawy. Dano do zrozumienia, iż ewentualne znalezienie literatury „nacjonalistycznej” i korespondencji stanowić będzie dowód rzeczowy „przestępczej działalności” Kowalskiego 6 .

Znajomy ze Szczecina słysząc o problemach w Zielonej Górze, zaproponował mu, by przeniósł się do Szczecina, gdzie działało prężne grono ukraińskiej inteligencji. Odmówił, tłumacząc, że nie może tego zrobić, ponieważ w Szczecinie nie ma ludności wywodzącej się z Łemkowszczyzny.

12 lipca 1959 roku w Międzyrzeczu (w Święto Piotra i Pawła wg kalendarza juliańskiego) po raz pierwszy w tym regionie odbył się ślub w greckokatolickim obrządku w rzymskokatolickim kościele na Rynku. Na ceremonię zaślubin Michała Kowalskiego z Antoniną Pecuch z Florynki, prócz gości weselnych oraz drużek w ludowych strojach i drużbantów w wyszywanych koszulach, przybyło wielu wysiedlonych Łemków pragnących uczestniczyć w greckokatolickiej liturgii.

Ze względu na szereg pozytywnych cech M. Kowalskiego, m.in. popularność w środowisku łemkowskim, lojalny stosunek do władz państwowych i rozmowność, bezpieczeństwa liczyła na udany werbunek jego osoby i jak przypuszczano, stałby się on cenną jednostką agenturalną. Postanowiono zwerbować go i wykorzystać do penetracji struktur działających wśród emigracji na Zachodzie. Michał Kowalski odrzucił propozycję, tłumacząc, iż jest to niezgodne z jego sumieniem. Odmowa współpracy pociągnęła za sobą zaklasyfikowanie Kowalskiego do kategorii

„zagorzałych nacjonalistów” i wzmocnienie kontroli operacyjnej.

4 maja 1962 roku został aresztowany i po pół roku śledztwa 16 listopada 1962 roku skazany na 6 lat więzienia pod spreparowanym zarzutem współpracy z nacjonalistycznymi ośrodkami na Zachodzie. Dowodem winy również na zarzut współpracy z ośrodkami na Zachodzie było samo posiadanie książki czy gazety wydanej na Zachodzie, a tym samym „wejściem w porozumienie z obcą organizacją w celu działania na szkodę państwa”. Na skutek rewizji wniesionych przez prokuratora, Sąd Najwyższy w Warszawie – Izba Karna wyrokiem z dnia 20.03.1963 zastrzył wydany wyrok, skazując go na więzienie o „zastrzonym rygorze” i orzekając względem niego utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na okres 10 lat. Sędzia Sądu Wojewódzkiego w Zielonej Górze argumentując wyrok powiedział „niech to będzie przykładem dla innych!”. I z pewnością było. Skazanie zasiało strach na społeczność. W chwili aresztowania pozostawił żonę Antoninę z dwójką małych dzieci: syna Borysa 1 rok i 8 miesięcy oraz córeczkę Wirę - 8 miesięcy.

Społeczność była oburzona niewspółmiernie wysokim wyrokiem. Niektórzy otwarcie oceniali rozprawę sądową wręcz jako „parodię” wymiaru sprawiedliwości.

W chwili, gdy M. Kowalski odbywał karę, SB obserwowała jego bliskich. Wiadomo, iż

profilaktycznej kontroli poddano jego szwagra Michała Pecucha, działacza społecznego z powiatu świebodzińskiego, który otoczył opieką siostrę, Antoninę Kowalską (żonę Michała) wraz z dziećmi, mającą mamę.

Przebywał w ciężkich więzieniach dla więźniów politycznych: Zielona Góra, Wronki, Strzelce Opolskie „bez przepustki” w małej celi, gdzie jak dobrze rozłożyć ramiona w jedną i drugą stronę, to można dotknąć przeciwległych ścian. W takich warunkach spędził sześć lat w 6-8 osób wraz z klozetem! Jego jednak nie złamało aresztowanie i długoletnie skazanie, ani stosunek najwyższych władz UTSK względem Jego osoby. Już w więzieniu zaczął odpisywać wyjaśnienia-sprostowania do „Naszego Słowa” profesorowi Andrzejowi Kwileckiemu na Jego artykuły o Łemkach. Pierwsze drukują się, a kolejne zatrzymuje cenzura.

Po odbyciu kary wraca do Gorzowa, by zamieszkać wraz z żoną i dziećmi, które tyle lat wychowywały się bez Ojca. Organizuje w 1969 roku w Gorzowie koło USKT, choć sam

nie może być jeszcze Jego przewodniczącym. Wzmocnioną uwagę skierowano przede wszystkim na wznowioną działalność organizacyjną M. Kowalskiego 10. Odnotowano, że to właśnie z jego inicjatywy powstało w czerwcu 1969 r. koło UTSK Gorzowie Wielkopolskim. Będąc sekretarzem tego ognia, wg opinii SB, starał się włączyć doń jak największą liczbę wysiedlonej ludności aby przeciwdziałać ich asymilacji. Cieszył się także poparciem społeczności z innych regionów Polski. Widziano w nim jedyną osobę, która może życie społeczne i kulturalne w województwie zielonogórskim postawić na nogi. Nie uszedł uwadze bezpieki także fakt wspierania przez M. Kowalskiego duszpasterstwa greckokatolickiego w północnej części województwa zielonogórskiego, co w praktyce polegało na ściąganiu do Gorzowa Wielkopolskiego ks. Władysława Rosieckiego, a także na podjęciu starań celem uzyskania na potrzeby kultu opuszczonej kaplicy cmentarnej w Gorzowie.

Po wyjściu z więzienia napotyka na wielkie trudności, wszędzie Mu zarzucają, również w pracy, że jest politycznym więźniem i że nie ma publicznych praw. Jego wynagrodzenie za pracę jest znacznie poniżej kwalifikacji. Po 1969 kontynuowano inwigilację M. Kowalskiego.

W latach siedemdziesiątych z inicjatywy M. Kowalskiego organizowano szereg imprez kulturalno- rozrywkowych w rejonie gorzowskim (m.in. cieszące się dużą popularnością cykliczne konkursy pisanek i akademie ku czci T. Szewczenki.)

Funkcjonariusze SB współdziałali z władzami administracyjnymi celem eliminacji jego osoby z zarządu gorzowskiego UTSK w latach 1971, 1973 i 1977. Mimo tych nacisków przez cały czas odgrywał on wiodącą rolę w miejscowym środowisku. Określano go wręcz jako „cichego przywódcę”. Obserwowano jego uczestnictwo w spotkaniach gorzowskiego ognia UTSK, gdzie, jak relacjonują dokumenty SB, „nadawał ton obradom i wytyczał kierunki działania”. W latach osiemdziesiątych przyzwolono na wejście M. Kowalskiego w skład Zarządu Głównego UTSK i dwukrotnie (1985 i 1988) objęcie funkcji przewodniczącego gorzowskiego Zarządu Oddziału UTSK. Trzeba jednak zaznaczyć, iż nadal był obiektem zainteresowania ze strony SB.

Również przełomowy Nadzwyczajny Zjazd UTSK przekształcający organizację w Związek Ukraińców w Polsce ZUwP, który odbył się 24-25.02.1990 wybiera Go członkiem Zarządu Głównego ZUwP. Tę funkcję jak i kierownictwo Gorzowskim Oddziałem ZUwP pełnił do końca swoich dni. Dopiero w sierpniu 1989

r., wraz z początkiem dekompozycji systemu komunistycznego i przebudową aparatu bezpieczeństwa, zdecydowano się zakończyć odrębne rozpracowanie M. Kowalskiego. Tłumaczono, iż działania operacyjne podejmowane w latach 1969–1989 „nie potwierdziły podejrzeń, co do prowadzenia przez wymienionego działalności sprzecznej z prawem PRL”.

Kiedy to pojawiła się możliwość by jego niesprawiedliwy wyrok skasować, złożył wniosek i w końcu po długich staraniach Rzecznik Praw Obywatelskich 14.05.1998 roku wniósł kasację do Sądu Najwyższego Izby Karnej w Warszawie. W kasacji tej zaskarżono wyrok Sądu Najwyższego z 1963 roku w całości na korzyść Michała Kowalskiego. Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił rażąco obrazę prawa i bezzasadne uznanie, że przyjmowane oraz przechowywanie pracy wydanej na Zachodzie wyczerpało znamiona przestępstwa. Stwierdził również, że M. Kowalski gromadził też inne, legalne, bo dostępne na rynku krajowym publikacje poruszające problemy Ukraińców, w tym Łemków. Uznał, że Michał Kowalski z racji pełnionych funkcji jako działacz Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego będąc zwolennikiem legalnych powrotów na wysiedlone ziemie realizował konstytucyjnie zagwarantowaną wolność słowa, a ściganie karne i skazanie go miało właśnie znamiona represji o charakterze politycznym.

Dnia 24.09.1998 Sąd Najwyższy w Warszawie pod przewodnictwem Adama Strzembosza z wniosku o kasację wyroku, uchylił zaskarżony wyrok Sądu Najwyższego z 1963 roku oraz postępowanie w sprawie umorzył. Po tej rozprawie, długo oczekiwanej kasacji niesprawiedliwego wyroku, pojawiła się możliwość by złożyć wniosek o odszkodowanie za niewinne skazanie i uwięzienie do sądu w Gorzowie.

I tak dnia 13.04.1999 odbyła się pierwsza rozprawa w Gorzowie, na której sędzia i prokurator odnosili się do wniosku o odszkodowanie z pretensjami, a prokurator komentując wniosek Michała o odszkodowanie ironicznie stwierdził „kosmos”! Niezwykle skromny M. Kowalski bardzo się tym przejął i następnego dnia dostał zawał serca, upadł na korytarzu świetlicy ZUwP w Gorzowie, a karetka dojechała dopiero po pół godzinie, nie uratowano go. Jego przedwczesne i raptowne odejście pozostawiło niewypowiedziany żal w sercach rodziny i dotkliwą, niezastąpioną stratę wśród społeczności w Polsce oraz poza jej granicami.

Z inicjatywy M. Kowalskiego odbywały się występy zespołów wokalo-instrumentalnych,

chórów, pokazy filmów, liczne koncerty. Co roku organizowany był wyjazd na Odpust do Białego Boru oraz wyjazdy na festiwale kultury ukraińskiej do Sopotu. W Gorzowie miały miejsce ważne religijne wydarzenia: świętowanie 400 lat Unii Brzeskiej, odznaczenie 50 rocznicy bezprawnej akcji „Wista”.

Zorganizował naukę dzieci języka ukraińskiego i sam był nauczycielem do ostatniego dnia życia.

Był jednym z inicjatorów utworzenia Zjednoczenia Łemków. Brał aktywny udział we wszystkich trzech Zjazdach Zjednoczenia Łemków, na których przewodniczył Wyborczej Komisji. Był przewodniczącym Koła Zjednoczenia Łemków w Gorzowie. Co roku był członkiem organizacyjnego Komitetu wszystkich Łemkowskich Wiatr w Żduni. Podczas tego wielkiego Święta Łemkowskiej Kultury można było go zobaczyć jak kierował punktem sprzedaży prasy, książek i wszelkiego rodzaju wydawnictw.

W 1990 roku zostaje redaktorem naczelnym kwartalnika kulturalnego „Watra”, który redaguje i przygotowuje do druku. Spod Jego pióra wyszło 25 numerów z jednorazowym nakładem 1000-1200 egzemplarzy. „Watra” kolportowana jest po dziś dzień w Polsce, Słowacji, Niemczech, Anglii, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych i Ukrainie. dzień w Polsce, Słowacji, Niemczech, Anglii, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych i Ukrainie. Warto w tym miejscu nadmienić, że Michał będąc jeszcze chłopcem, w Polanach prenumerował czasopisma. Marzył wtedy, by w przyszłości zostać redaktorem i redagować własne pismo. To marzenie spełniło się po blisko 50 latach. Jako ciekawostkę warto w tym miejscu również wspomnieć fakt, że kwartalnik „Watra” został nagrodzony w prestiżowym konkursie IDEE wyłaniającym najlepsze czasopisma, tytuły w zakresie prasy lokalnej, regionalnej. Michał Kowalki jako jego redaktor naczelny otrzymał nagrodę: komputer. To na nim przygotowywał „Watę” do druku, wcześniej w tym celu używał maszyny do pisania.

Działał również w Światowej Federacji Łemków. Na pierwszym Kongresie 8-10.10.1993 we Lwowie wraz z nieżyjącym już Lewkiem Galem przygotowali program odrodzenia łemkowszczyzny. Również brał aktywny udział jako delegat Zjednoczenia Łemków w drugim Kongresie tej Federacji. Dzięki staraniom Michała gorzowska grekokatolicka parafia choć niewielka, ma swoją osobną odremontowaną kaplicę.

Nie sposób tu również nie wspomnieć o Nim, jak o niestrudżonym założycielu i organizatorze 27 Konkursów Pisanek. Był aktywnym

propagatorem pisankarstwa w Polsce. Po jego nagłej śmierci Koordynacyjna Rada ds. Nauczania i Odrodzenia Pisankarstwa z siedzibą w Kanadzie i Ukrainie, wyraziła ogromny żal po jego nagłej niepowetowanej stracie. Wyraziła również nadzieję, że znajdą się nowi entuzjaści, którzy nie pozwolą przepaść tej „błogostawionej sprawie” i aby wskazać na jego wielką rolę w idei propagowania pisankarstwa w Polsce zaproponowała nadanie konkursowi imienia jego niezłomnego organizatora. Od 2000 roku konkurs nosi nazwę Ogólnopolski Konkurs pisanek im. Michała Kowalskiego. W 2023 roku odbyła się jubileuszowa 50 edycja tego konkursu.

Далі буде...

— • —

2023 рік бив дост інтенсивний в реалізаціях ріжного рода суспільно-культурних подій. Мали зме ждиньску Ватру, кермеши, з’їзди мешканців Кункови і Боднарки чи завершення двохлітного проєкту «Лемки то ми». Але по дост довгій перерві вертаме до діяльності Центру культури ім. Б. І. Антонича.

25 березня 2023 р. мали місце варштати батканя (писання писанок). Зайнятя проводила Наталія Янішевська, заприязнена з Центром Антонича артистка з міста Золочів в Україні. Што цікаве, в тім місті діє лемківське товариство. Пані Наталія вказала учасникам два способи писання писанок. Єден - травлення оцтом, а другий, барже класичний і ширше знаний на Лемківщині – то батканя при помочи бджолиного воску.

Наступним разом зустріли зме ся при нагоді виставки XXIII «Лемківський Єрусалим». Розбудована формула «Єрусалиму» била створена в контексті літературного, 9. фестивалю ім. Зигмунта Хаупта, який проходив в Горлицях. І ту мали зме змогу брати участ аж в трьох стрічах в рамках той виставки. Виставка била вписана в програму фестивалю, а єй офіційне відкриття мало місце 7 жовтня 2023 р. в концертній залі Музичної школи, де проходив фестиваль. Било запрезентовано уривки артистичних робіт і проведено годинну бесіду з кураторами: Йоанном Земанек, Анном Бас і координатором - Наталієм Гладик. Ціліст бесіди можете найти в Інтернеті, на фестивальній сторінці YouTube. В тот же сам ден, але юж вечером в Центрі Антонича організатори провели кураторську екскурсію по цілій виставці. Третя стріча в рамках той подій то фінісаж XXIII едиції «Лемківського Єрусалиму» під заголовком «ПЛІННА ГРАНИЦЯ. АНТОНИЧ & ГАУПТ». 18 листопада 2023 р. офіційно заперли зме «Єрусалим». Вечір виповнили розмови з кураторами, тим разом били то Йоанна Земанек і Гжегож Штвєртня. Учасники отримали каталог виставки а на кінець заграли для нас жіночий ансамбль «Хлопкі».

XXIII Лемківський Єрусалим. Зліва:
Войцех Боновіч, Наталія Гладик,
Анна Бас, Йоанна Земанек

Стріча «Не такий вовк страшний» яка проходила **1 грудня 2023 р.** в нашій Центрі, то приватна ініціатива мешканця Горлиць - Лукаша Рутана. Гостьом була Анна Мазюк — журналістка і письменниця, авторка книжки «Інстинкти», в якій описала життя вовчої родини. Бесіду о вовках провів горлицький лікар-ветеринар Войцех Вуйцік. Слухачи пізнали основну характеристику тих звірят, дізналися што робити і де глядати помочи коли вовк нароби́т нам шкід на газдівці і чи дійсно такий він страшний як го пишут? З бесіди вийшло нам же ні. Вовки людми не цікавляться, а шкоду на газдівці роблят, як ніт ся чого в лісі яти, а ху́доба - під лісом.

ЛЕМСОСМЕТИК 2023 — варштати природной косметики проходили **8 грудня 2023 р.** в Центрі культури ім. Б.І. Антонича при пл. Двориско 5 в Горлицях. Більшість читачів квартальника «Ватра» певно є юж знайома з тим гаслом, бо ЛЕМСОСМЕТИК то постійна подія в нашій календарі стріч. Варштати провела Анна Чухта, якой спеціальністю сут зілярски способи лікування і виготовлення всякого роду ліків, мази чи косметиків. Пані Анна поділила-ся з нами своїм знанням о зілях, потім під єї наглядом учаснички зробили помаду до губів і сіль до купели. Як ся певно додумете шитко роблене било нана основі природних продуктів. Як повідат Ганя Чухта, робиме з того што можеме зісти і нам не зашкодит!

Шитки події, яки проходили в 2023 р. в Центрі культури ім. Б.І. Антонича зорганізовано в рамках проекту «Спітканя з Лемківщином» який **зреалізовано завдяки фінансової підтримки Міністра внутрішніх справ і адміністрації.**

Ансамбль «Хлопкі»

Варштати натуральной косметики

Дитяча сторінка

Святий Отче Миколаю
Просят тебе діти,
Не забудь и того року
До нас загостити!

Просили и маленьки и кус більши діти святого Миколая о подарунки и так 6 грудня нашу Церкву св. Верховних Апостолів Петра і Павла в Криниці відвідав св. Миколай, котрий не спізнився, а прийшов на час, якби знав, же змінився у нас календар. Наши місцеві діти з дітьми з України, які стають юж нашіма, підготувалися барз радісно би прийняти гостя. Віршами і піснею привітали св. Миколая а Він не оминув жодной дитини. Кожному і кожній дашто подарував. Радість була превелика.

«Хай Ісус мале дитя, благословить Ваше життя»

Такими словами в другий день різдвяних свят наші діти з Криниці та діти з України, які ходять до нас до церкви виступили з вертепом у греко-католицькій Церкві св. Петра і Павла. Серед виступаючих можна було побачити пастушків, ангеликів, трьох царів, Ірода, смерть, чортика, циганку, жида та святково вдягнених дітей. Всі діти дуже старались грати свою роль. Заспівані коляди подобались всім присутнім. Серед наших дітей є справжні таланти, діти не тільки співали, але заграли на музичних інструментах. Оля і Дарія Гарасім на скрипках, а Яків Макух на органках.

Важко уявити Різдво без куті, дзвінкої коляди, родинного столу і, звісно, – без вертепу. В кількох словах хочу розповісти трошки про історію вертепу.

Саме слово «вертеп» запозичене зі старослов'янської мови і означає «печеру» або

Вертеп в Криниці

«ущелину». Ще в XVII столітті в день Різдва Христового міщани, школярі та церковні співаки збиралися разом і носили з хати до хати ляльковий театр – вертеп. Тексти вертепної драми дійшли до нас тільки з другої половини XVIII століття, адже слова вертепу знали напам'ять усі – дяки, співаки, кожен селянин і містянин – і передавали їх з уст в уста. Спочатку вертеп ставили як лялькову театральну постановку. Згодом із лялькового, дійство перетворилося на справжній вуличний театр. Лялькову вертепну виставу поєднали із грою живих людей, а подекуди і цілковито вся вистава зводиться до гри акторів. Сюжет містив дві частини: релігійну, що зображувала момент народження Христа, та побутової – зі сценами історичних подій.

Вертеп, шопка, – це все назви одного різдвяного дійства. Саме через зв'язок з євангельською історією у вертепі завжди присутній традиційний набір персонажів.

Перша частина вертепної драми – це постановка біблійного сюжету народження Христа: ангел сповіщає новину пастухам про народження сина Божого, пастушки йдуть поклонитися йому, а три царі несуть дари. Цар Ірод наказує своїм солдатам знищити усіх

Святий Миколай в Олаві

немовлят. Завершується все тим, що смерть стинає йому голову, а чорт забирає його душу у пекло.

Друга традиційна частина вертепу – це спів колядок, віршовані привітання господарям та глядачам, з побажаннями миру, здоров'я і процвітання у новому році.

Наш вертеп саме так і виглядав, за що діти отримали гучні оплески. Цього року виступ був вдалий, а до наступного треба почекати цілий рік.

Святий Миколай в Шпротаві.

Фундація НОВИЦЯ ім. С. І М. Марковичів

ТЕКСТ ОЛЕКСАНДРА БАЮС

Зправа Д-р Вікторія Гойсак,
Григорій Суханич, Михайло
Маркович

Не такий страшний тот чорт

При кінці старого рока, бо 30 грудня хижа з № 95 в Новиці виповнилася людми, а и діточок тіж било гідні. Зийшлися, бо хотіли слухати др Вікторію Гойсак з Ягеллонского університету, яка оповідала о своїй новій книжці «Народні колядки і щедрівки з Лемківщини». Перша презентація книжки мала місце 12 грудня в Інституті східньослов'янської філології Ягеллонского університету в Кракові. Не закінчилося лем бесідом о колядах і щедрівках, охочи могли тіж колядувати спільні з церковним хором «Благовіст» з Криниці, який виступив під керівництвом пані Тетяни Янбуковой. Діти мали вітиху коли до хижи завітав вертеп. И як то во вертепі: прийшли ангели, жид, чорт, циганка та лемко. Спільне колядування то барз добрий спосіб би передати «на практиці» своїм дітям наши традиції, мову, спів.

Співає хор Благовіст з Криниці

Маестро Ярослав Полянський

ТЕКСТ Іван Олійник

Був рік 1967. Варшавський мішаний хор УСКТ, в якому співав і я, готувався до виїзду на фестиваль до Свидника. Йосиф Курочко, наш диригент, підготував гарну програму і хор був готовий до виїзду, коли, як грім з ясного неба, хористи були повідомлені про тяжку хворобу диригента, яка не давала йому змоги взяти таке завдання до виконання. Детальні репетиції хору провів блискуче студент варшавської консерваторії Ярослав Полянський. Наш виступ у Свиднику був першою презентацією нашого музичного доробку за кордоном Польщі. Виступ наш сподобався багатотисячним слухачам свидницького амфітеатру. Ярослава Полянського тут знали. Він підтримував з місцевим будителями нашого життя зв'язки, їздив на ці фестивалі. Там у Свиднику наше життя розквітало і було в кого повчитися фольклористики і засмакувати краси народної музики народу, який не зазнав виселення, депортації, так як ми. Там на Пряшівщині наше життя виглядало не так як в Польщі - окалічене. Ми були вдячні Ярославу за таку чудову, вимріяну поїздку. У Свиднику познайомилися з Левком Довговичем, диригентом ансамблю «Карпатьянин» і його молодими артистами. «Карпатьянин» Левка Довговича завдяки Ярославу Полянському взяв участь у нашому I огляді естрадних колективів у Сяноці у 1968 році. Повертаючись зі Свидника Ярослав повів нас на мандрівку до Зиндранови, до Федора Ґоча. В його хаті ми побачили пам'ятки лемківської матеріальної, і не тільки, культури. На церковній площі лежали матеріали, з котрих була побудована церква, яку поляки не так давно розтягли....

Федір Ґоч був нашим другом від часу, коли ми його зустрічали в домівці на вул. Черняковській у Варшаві, після засідань головного правління УСКТ. Нас студентів української філології втішали ці люди і ми їхали до світлиці, щоб з ними поспівати і поговорити. На цих зустрічах зустрічали ми Ярослава Полянського, який вже був музичним інструктором УСКТ, організатором концертів а потім українських фестивалів у Кентшині, Кошаліні, Варшаві, Сопоті. Згадати треба славні травневі концерти у Гданську, в 60-70 роках XX століття.

Будучи музичним інструктором їздив Ярослав Полянський у всі закутки Польщі, де допомагав нашим самодіяльним колективам, збирав фольклор і народних талантів для хорів

«Журавлі», «Дума» і «Тисячоліття» в якому згуртував українську молодь. Горнулися до нього наші співаки, що співали в операх, музичних театрах а також польські артисти. Згадаймо Марію Щуцьку, Ольгу Табачник, Володимира Денисенка, Аню Мацігановську і славного Бернарда Ладиша та цілу групу професіоналів з хору національної філармонії у Варшаві, які майже десять років співали з нами в хорі «Журавлі».

Рівень наших «Журавлів» зростав і Полянський робив все, щоб наш хор і наше українське хорове мистецтво вивести з нашого гетта і дати йому рівень такий, щоб з гордістю показати його у польській музичній публіці. Наш перший концерт у Варшаві в Музичній Академії Ф. Шопена 27 лютого 1972 року представив українську хорову музику польському слухачеві і відкрив нам можливості участі у музичних фестивалях хорової музики, як ті у Варшаві, Мендзиздроях, Гайнівці.

Музичні критики високо оцінили наші досягнення і красу українського співу. Ярослав Полянський, будучи студентом, тримав дружні контакти з польськими артистами і запрошував їх на наші концерти і ми відчували подих визволення з п'їтьми, у яку нас загнала Акція «Вісла». Про нас писали і запрошували до участі в музичних подіях Польщі. Рівень музичного життя у 60-70 роках XX століття українців у Польщі зростав завдяки малій людині - Ярославу. Були в нас амбіції, щоб наші огляди аматорських колективів УСКТ здобули назву «фестиваль» української культури. Боротьба за цю назву велася вперто з політичними владами ПНР і Ярослав Полянський взяв у цій боротьбі участь. Ранг фестивалю нашій чільній культурній події приділила Україна (ще УРСР) і на фестивалі в Сопоті показали гурти і виконавці такі як «Океан Ельзи», «Браття Гадюкіни», Віка, Микола Мазгавий та ансамблі пісні і танцю, Хор Верьовки, Ансамбль П. Вірського і інші. Ярослав Полянський зробив все, щоб у польському радіо прозвучали на різдвяні свята наші українські колядки (від 1971 року). Пам'ятаю, з яким зацікавленням редактори радіо сприйняли таку пропозицію, коли я приніс платівки з колядками у виконанні українських хорів Канади, Америки, яких мені дав Ярослав туди занести.

Ярослав Полянський з Варшави часто їхав у відрядження «в терен». Приїжджав з записами народних пісень не тільки з Лемківщини, які потім «Наше Слово» роками друкувало. Ноти цих пісень в редакції прекрасно писав наш секретар редакції і редактор «Лемківської сторінки» Анатоль Кобеляк. Вони оба з Полянським багато зробили для того, щоб фольклор Лемківщини не пропав. Є тільки проблема до сьогодні не вирішена, що не вийшла книга пісень зібраних Ярославом Полянським. Потрібен спонсор. Ярослав Полянський був працюючою людиною, мав в собі серце командира

і авторитет лідера. Знав він становище нашого народу після виселення і талант свій присвятив нашій пісні, якої значення для перспективи існування неоцінене.

Створення чоловічого хору «Журавлі» це найбільший творчий успіх Ярослава і нас всіх, хто радів хором від його першого концерту у 1972 році. Ми в Польщі раділи, а в Україні це був страшний рік. У табори «Гулагу» запроторили десятки тисяч української творчої інтелігенції. Вістка про створення в Польщі чоловічого хору «Журавлі» в умовах 25-ти років після виселення, це був для каторжників знак, що «нашого народу не можна здолати». Так Левко Лук'яненко, співавтор декларації про незалежність України, сказав на нашому концерті в Києві напередодні переможного референдуму 1 грудня 1991 р.
Ярославе дякуємо!

Ярослав Полянський

Народився 15 серпня 1930 року в Полянах коло Криниці (Західна Лемківщина) як четвертий син в сім'ї Йосифа і Марії (з Головяків) Полянських. Початкову освіту розпочав в Полянах, а закінчив на вигнанні в Бледзеві коло Сквежини. Закінчив вчительську семінарію в Сулахові, а рівночасно середню музичну школу (1953 р.). Після закінчення військової служби, від 1955р. вчителював в Сквежині (музика, математика). В 1961 – 66 роках студював на диригентському відділенні Музичної Академії ім. Ф. Шопена у Варшаві і отримав звання магістра. В 1964 р. виїжджав в творчому відрядженні до Києва і Львова для пізнання пребагатої української хорової творчості та вивчення специфіки і методики праці з укра-

їнськими хорами. Довгі роки працював на диригентських постах в УСКТ (Українське Суспільно-Культурне Товариство) у Варшаві, де був організатором та музичним керівником перших та багатьох наступних фестивалів української музики і танцю в Польщі.

Диригентську діяльність почав ще в середній музичній школі.

1. В роках 1956 -61 вів уєскатівський хор в Осецьку – нагорода Полського Радіо в Зеленої Горі.

2. В роках 1960–1974 диригент варшавсько-гдансько-люблінського хору «Дума».

3. В роках 1972-1982 засновник і диригент хору «Журавлі» - новий етап в розвитку українського хорового мистецтва в повоєнній Польщі.

Звернувся до скарбниці української анонімної та церковної музики – творів композиторів українського ренесансу, барокко, романтизму, в перше широко представив надбання Ведля, Березовського, Бортнянського – майстрів контрапункту.

4. В 1977 році створив «Молодіжний камерний хор» при церкві ОО. Василян у Варшаві – перший цього роду колектив в Польщі – в його репертуарі церковна музика, твори української та світової класики, народня пісня, зокрема лемківська.

Хор став лауреатом I – го Всесвітнього фестивалю релігійної пісні (Рим 1983), концертував в Західній Німеччині та Франції (1984), брав участь в святкуваннях ювілею 1000 – ліття

хрещення Русі- України (Рим, Ченстохова, 1988), концертував перед папою Іваном Павлом II, відбув турне до США і Канади (1989), був запрошений на I - й фестиваль українських коляд і щедрівок до Львова (1991).

5. У 1987 році заснував і керував хором української молоді «Тисячоліття», якому присвятив весь свій творчий і педагогічний досвід. В репертуарі хору твори всіх епох української музики. Хор концертував в Польщі, Італії, двічі в Україні.

Авторитет диригента та рівень ведених ним хорів засвідчує участю в спільних концертах та студійних

Проба хору «Журавлі»,
диригує Ярослав Полянський, 1972р.

записах (платівки «Журавлів» – 2, камерного хору – 5, телевізійні записи хору «Тисячоліття» – 3, таких оперних співаків як Марія Щуцька, Олександра Лемішко, Бернард Ладиш, Володимир Денисенко, Андрій Дудич, Микола Конях, Генрик Баєр.)

В творчому доробку залишив кількадесят композицій (в цьому на вірші українських поетів у Польщі: Ірини Рейт, Євгена Самохваленка, Остапа Лапського, Богдана Струмінського, Василя Назарука, Якова Гудемчика). В його доробку є понад 200 музичних обробок – гармонізацій хорових творів, зокрема народних пісень з Лемківщини. Як фольклорист записав та опрацював біля 5000 лемківських пісень, з яких близько 1000 публікувало «Наше слово». Наукові розвідки на тему лемківської пісні публікувала «Наша культура» (1966-1968). Кількадесяті частинний цикл порад та роздумів на тему методики праці з хором, спеціфіки хорової пісні публікувало «Наше слово» (1970 – 1971).

Ярослав Полянський, як член Об'єднання лемків був делегатом на I Всесвітній Конгрес Світової Федерації Лемків в жовтні 1993 р. у Львові.

Помер передчасно на серце 15 березня 1994 року на 64 році життя в Отвоцку (біля Варшави).

За Ватра №2 (5) квітень 1994 р.

Десятинни річниці 2024 року з території званої тепер Західньом Лемківщином

 ТЕКСТ МИХАВ ТРОХАНОВСКИЙ

1224 – Перша писмова згадка о землі званої тепер Санчивщином.

1324 – Медже Санчом а Грибовом, заснувано на мімецьким праві село Мистків. В 1578 р. в Мисткові біла руска парохія. Іщи в 1830 р. записано, же в селі єст філія греко-католицької парохії в Крільові Рускі.

1364 – Мушина достала од польского короля привілей на спроваджаня і оселаня купців і ремісників. Привілей давав їм звільніня од мита. Деси коло того року, Мушина яко село на мімецьким праві, отримує права міста. – В санчивским старостві, медже Санчом а Грибовом, заснувано на мімецьким праві село Мшальницю. В 1581 р. Мшальниця нале-

жала правдоподибні до православної парохії в Крільові. Іщи в 1830 р. записано, же в селі єст філія греко-католицької парохії в Крільові Рускі.

1434 – Русински і чеськи збійники почали борбу зо шляхтом. Король В. Ягайло вислав своїх дворян, котри розбили і розпорошили збійників під Чорштином.

1464 – В санчивским старостві, медже Санчом а Грибовом, заснувано на мімецьким праві село Цінява. В 1581 р. село належало правдоподибні до православної парохії в Крільові. Іщи в 1830 р. записано, же в Ціняві єст філія греко-католицької парохії в Крільові Рускі.

– Бардейовяне посудили о співпрацу зо збійниками мястецкого (телицького) шолтиса.

1474 – Мушину заняли сили малярского короля, знищили градок.

1484 – З того року походит дзвін які бив в церкві в Мілику пред другим сьвітовом войном. Пренесени бив з Андріївки в XIX віку.

1504 – Заснувано село Вафка.

1524 – Мешканцям Мушини польскі король надає привілей на рихтуваня двох ярмаків, то єст 12.VI і 4.X, і на штотижньови торги в понеділки. Дає він тиж згуду Станіславови Тарновському з Познаня і Павлови з Гданьска на гляданя рижного роду металів на терені м.ін. Мушини.

1544 – В Богуши шолтиство на волоским праві купив шолтис Іван Радз.

– Хотячи поліпшити стан Крільови Руской, села близкого опустіня, польскі король затвердив шолтисови і мешканцям на їх просьбу, посіданя купених од вчєсніжших мешканців дворищ, хиж і риль. Позволив їм рядитися волоским правом і приділив землю на ужиткування през православну парохію.

1554 – Згадка о церкви і попї в Лабові.

1564 – З люстрації в тим році: в Крільові Рускі било 12 кметів на дворисках, осідлих волоским правом; Ломниця біла втовди селом цілком опущеним, а давніжше мала шолтиство. Записка з 1572 року інформує, же Ломниця існує на ново. Пізніжше названо єй Ломниця Нова.

– Широка дорога з Кракова на Мадяри ішла без Санч, Крільову, Мушину до Бардейова.

1574 – Краківскі бискуп видали 6 привілейв заснуваня на волоским праві для сіл: Баниця коло Криниць, Берест, Поляни, Ставиша, Фльорінка (село пренесено на волоске право), Чирна.

1604 – Мушинску латинску парафію Краківскі бискуп обдарували на ново і прилучили до ней 30 околичних «схізматичьких» сіл, серед них Лелюхів.

1624 – Згадка о славному Лукачу Криницьким з Мушини.

1634 – Римо-католицькі парох Телича отримали три лани землі, в тим єден разом зо загородниками. З часом позбитися з міста Телича греко-католицького пароха і церкви. В реєстри з 1668 року подано, же до римо-католицького пароха Телича належало тиж село Білічна з полями, луками і млином.

1644 – Андрийови Мійському, єгомосьцьови в Порозніку, Краковські бискуп дозволили поставити власним коштом млин.

1654 – Створено ікону Матери Божой до церкви в Новівси.

– В Мушині виконано вирок смерти на Андрию Савці, ватажці бескидских збійників.

– Краківські бискуп надали мушинському старості Войцехови Бедленьському і його жєні Катрені Сенєньські 42 кметів в селах Чарна, Перунка і Берест, яки припали му правом «кадука» по Геронію Міхневичу і його няню Андрию.

1664 – В Мушині страчено Митра Литвина, ватажка бескидских збійників. Його товаришами били м.ін. Васко Гунчак з Кам'яни, Петро Кузмяк з Береста, Манко Стахуряк з Ростоки, Михав Пшеничняк з Бовцарйови - зят шолтиса Більчаровского.

– Краківські бискуп дали землю парохії в Зубріку і звільнили од податків.

1674 – Од того року били некотри ментрикальни записи з парохії в Кам'яні. Запровадили їх єгомосьць Йоан Прислопські.

1684 – Польські король потвердив права до шолтиства в Бовцарйові Гнаткови, Васильови і Михалови Більчаровским. Більчаровски - таким назвиском сут записани в некотрих документах Трухановичи.

1734 – В Кам'яні постав Богогласник (духовна лірика). Автором міг бити попович Йоан Прислопські.

1744 – Церкви сьв. Луки Євангелисти в Астрябіку папа Бенедикт XIV надали цілковити одпуст.

1764 – В Чарні збудовано греко-католицьку церкву сьв. Дмитрия.

– Препроваджено візитацію парохії Чертіжне. Існіла она коротко. Парохою били втовди єгомосьць Іван Адамович.

1784 – Збудовано греко-католицьку церкву Покрови Прєсьвятой Богородиці в Лабові.

– Зачато провадити ментрики в парохіях: Баниця, Берест (можливе, же юж в 1780 р.), Бовцарйова (ментрики народжинь в 1777 р.), Верховня, Вікова, Злоцкє, Ізби, Криниця, Мілик, Мухначка Нізьня, Нова Вес, Порознік, Солотвини.

– Австрияцкі урядник Stix von Saunbergen - обводови комісар з Санча, спостерюг жерела

на убоци Жерельной гори в Криниці, серед ялиць і сосен. Купив потим од газди територію жерел (три морги) разом з триізбовом хижом, з думком о заснуваню здройовиска. Тото жерело називатся гнеска Головні здрий.

1794 – Назву села Крільова Волоска змінено на Крільова Руска.

1804 – В Криниці зачато перши купелі для курортників.

1814 – Церков в Порозніку пренесено на нове місце, зо взгляду на загрожина од поводи.

– Бенедикт Мохнацкі отримав докторат з медицини на університеті во Відни. Гродився він в Баниці коло Криниці пред 1784 роком.

– В Сьляхтові гродився Людвіг Ручка. Няню його бив римо-католиком, урядником цельной комори і репрезентантом гвастителя посілости в Сьляхтові. Мама била греко-католичком, дівком Василя Вислоцкого, пароха в Лабові. Людвіг бив окщени і миропомазани в сьляхтівські церкви, а нонашками його били їмостьці з Липника і Явирок, і Паульо Вислоцкі, студент во Львові. Л. Ручка били римо-католицьким ксьондзом, професором Духовной семинарії в Тарнові і м.ін. послом до австрийской Ради Паньства во Відни, през 4 каденції.

1824 – Во Фльорінці гродився Мілиан Чирнянські. В віці 27 років зостав надзвичайним професором хімії. В 1856 р. бадав криницьки щави (жерела: Гелена, Кароль). Бив ректором Краківського університету в роках 1874-1875. Гмер в Кракові в 1888 р.

– Василь Вислоцкі, син єгомосьця Івана - пароха в Лосім, брата супраского владики Тєвдосия, бив професором І кляси при школах «Normalnych Głównych w Nowym Sączu».

1834 – В Бересті урочисто осьвячено (о. крилошанин Грегор Чирнянські, Мушинські декан) парохіяльни цмонтір.

1844 – В Бересті, за пароха Осифа Гойнацкого заснувано братство терезбости.

1854 – Тривіальни школи заснувано в Верховні і Ростоці.

1864 – В Мухначці Нізьні збудовано деревяну плебанию о штирийох покоях, з кухньом і предпокойом.

1874 – До Гамерики за роботом виїхав Ілько Пивоварчик з Угріна.

– На оспу гмерло в Верховні 30 осиб, в Полянах 4 особи. Серед 10-тьох осиб гмерлих в тим році в Полянах бив тиж Ваньо Дорош, довголітні дзвінник (од 1832 р.) при полянські церкви.

1884 – В Солотвинах згоріла стара деревяна греко-католицька церкву Покрови Прєсьвятой Богородиці, о котри била інформація з 1828 р. Іщи перше згоріла перша церкву в тим селі.

– В Бовцарйові гродився Ярослав Качмарчик, син єгомосьця Тофіля. Бив правником (од 1908 р. др права) і політичним діяльом - ведучим Русской ради покликаної в 1918 р. во Фльорінці і Русского уряду. В 1944 р. замучило го НКВД.

– Літом в Щавниці одпочивав Іван Нечуй-Левицькі, українські писменник, фільольог, бадач говору лемків. Пребиваню на Західні Лемківщині присьвятит новелю «В Карпатах».

– В Санчи били вибори до повітової ради в сельські курії. На загалом 12 радних вибрано 6 хлопів, серед них єдного руснака - рильника Тевдора Мохнацкого (1842-1917) і єдного німця.

– Одновено церков в Новівси.

– Перши курортники появилися в Півничні.

1894 – В Мушинці гродився Михав Нестерак, поета. Бив дзецком Онуфрия - учителя, втовди в Вікові, і Марії, з походжиня жидивки. Згинув на італіянским фронті в 1916 р.

1904 – В Санчи, при ул. Ягайлонські 4, збудувано плянтрову греко-католицку каплицю для ужитку бурси. В наших двох бурсах в Санчи мешкало втовди 100 русинских бурсаків.

– В прощи до Сьвятой землі, організуваної митрополитом Андрийом, взяли участ тиж криницькі парох Гаврив Гнатишак з пятьома парохіянами.

– Збудувано плебаню в Камяні. Мала 4 покої, кухню і спіжарню. Коло хижи била тиж стайня, стодола і шпиклір. До парохії належало 46 моргів поля, 6 моргів лук, 16 моргів пасвиск, 6 моргів ліса.

– Розобрано стару деревяну церков в Сьляхові. В 1909 р. закінчено будову в селі нової, муруваної церкви.

1914 – До табору інтернування в Талергофі забрано около 200 люди зо Західньої Лемківщини. Серед них било 10 з числа 29 єгомосьців. Згинуло парунадцет осиб.

– Без сьлідства і суду повішено в Півничні шестеро селян з Верховні.

– Пароха з Брунари, Петра Сандовича (єгомосьць били мушинским деканом од 1910 р.) і їх сина Антонія, студента теольогії, розстріляно в Санчи.

– В Лелюхові гмерли єгомосьць Нетифор Лешишак. Били фольклористом.

– В Мацьові збудувано деревяну плебаню о штирйох покоях.

– В Гривові повішено яко москвофіля Юрка Новака з Вафки. Видав го Гурбовіч мешкаючи за Сігвом.

1924 – В Полянах гродився Михав Ковальські, діятель лемківської і загальноукраїнської культури. Гмер в 1999 р. в Гожові.

– В Теличи збудувано мурувану плебаню о шістьох покоях.

1934 – Лемківщину обняла гризна повід. Виляв м.ін. Дунаєц з допливами, напр. Руска в Сьляхові. Премискі владика Асафат Коциловські возвали до помочи. Просили о поміч тиж галицких владиків.

– Заснувано Апостольску Адміністрацію Лемківщини.

– Отворено нови греко-католицкі цмонтір в Криничі Селі.

– Премискі владика Асафат Коциловські придбали в Жегестові, з фінансовом помочом товариства «Єпархіяльна поміч», романтични лісови півостров зо щавами, створени закрутами Попраду. Вибудувано гин модерну будивлю з каплицьом. Будивля била знана як «випочинкови дім» на «Лопаті».

– Остроскі владика Симеон (Івановські) візитували Ізби.

– Одновено деревяну богослужебну каплицю Рождества Пресьвятой Богородиці в Мухначці Нізьні.

1944 – Артисти з України зробили насьцінні розпис в церкві в Лабові.

– Німці зачали шикувати нову ленію фронту од Ізб без Баницю, Сьніницю, Брунарю до Гривова.

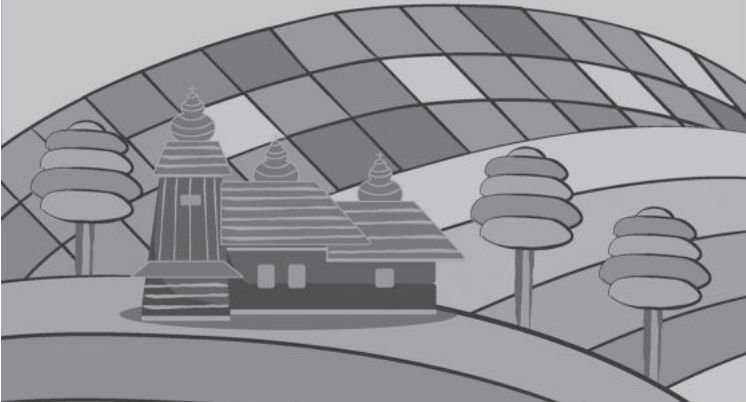
КОНКУРС ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ

ЛЕМКІВЩИНА ОКОМ ДІТИНИ

КАТЕГОРІЯ I
КЛАСИ 0 – IV КРАСВИДИ ЛЕМКІВСЬКОГО БЕСКИДУ

КАТЕГОРІЯ II
КЛАСИ V – VIII СЛІДАМИ ЕПІФАНІЯ ДРОВНЯКА

ТЕРМІН ПРИСИЛАННЯ ПРАЦЬ: 15.06.2024
РЕЗУЛЬТАТИ КОНКУРСУ: ЖДИНЯ - 21.07.2024

  ДЕТАЛІ НА:
<https://www.lemkounion.pl/konkursy.html>

Покля бесідуєме и пишеме

ТЕКСТ КОНЕЧНЯН

Коли чую, же неє вцалі важне як хто бесідує, бо важніще то, кым він є, то мам момент застановліня и по хвилині повідам собі, же акурат є то барз важне, не меньше од свідомости, тзн. того, за кого дана особа ся подає. Коли посмотриме на народы Європы, то в векшости країв найдеме доказ на то, же без мовы, літературы, свойой культуры народы тратят з часом, скорше ци пізніще тотожніст, тай асиміляция поволи зберат там своє жниво. Посмотрте на такы стары демократії як Англия ци Франция. В перші зауважте чым ся відріжняють Валлійці ци Шотландці, зо свойом переважні англійском мовом, од мешканця Лондону, хоц дале істніють яко народы. В Франції маме Бретонців, які маюť майже всі атрибуты жебы быти народом але ци справді сут ним, ци бесідує по-свойому? Якыса частина безумовно так. Може не сут то найліпшы приклады, тай треба тіж думати о тім, до чого може то реальні приводити. Дос ту привести приклад Іспанії з ей Басками ци Каталонцями, котры яко народы добивають ся прав до самостановліня. З нами такой проблеми неє и не може быти. Дахто може мі пригадати, же Лемкы по перші світові війні пробували будувати свою республіку, о якій писал м. ін. Богдан Гук. Я мам на увазі дуже скромнішы справы, але на мою думку тіж важны. Иде о то, же єст нас Лемків штораз меньше, бо асиміляция не перестає працювати. Як подумаєме тілко тисячы наших люди вышмарилы акция «Вісла» з гір, а тілко голосит ся тепер до Лемківства ци Українства, то перед очами стає нам образ «чорной діры», в якій поволи зникають люде, корені котрых остали в зеленім Бешкіді. Дуже наших краєнів перестало або перестає бесідувати по-свойому, бо не вынесли того з дому, што мало свої ріжны причины. Знам на прикладі родини, бесідує о тім знаємы, чути такы голосы з ріжных джерел, же Польша ци Поляк навчат ся бесідує по-лемківскы и будут то робити, а выгнаны з Бешкідів люде в ріжнім віку, з ріжных середовищ, зо вшыткых кінців Лемковины не уважають то за конечне. Колиси декотры робили так зо страху, а тепер переважні з выгоды. Ци треба їх за то критикувати, оскаржати, докоряти ім? Не принесе то векшых результатів, зато думам, же треба показувати ім нашы досягнення, які сут так само вартісны як тоты, котры видиме в суспільстві серед якого жыєме. Зарисувал єм картину сповнену деяким пессимізмом, але то не значыт, же не виджу того, што є позитивне навколо нас. Маме свою пресу, радію, Ватры, ансамблі, сьпівачкы и сьпіваків. Діє ОЛ, СЛ и нашы дві церкви. Неє то вшытко, што підтримує істніня групы, але ци то значыт, же єст цілком незьлі? Хотіл бым и я так думати, але не дає мі спокою ситуація з нашом бесідом, котра ищы якоси ся

тримат, але як? Тримат ся, - є, але и псує, бо калічат ей польонізмы и іншы макаронізмы, тай шелияке переключаня граматичных норм. Чую серед молодых и не лем, бо и старшых, же заміст: «был єм». «віділ єм», «зробил єм» ци «мисльіл єм» вставляють переключене: «бил (в) єм», «віділ (в) єм», «зробил (в) єм», «мисльіл (в) єм». Што то за мова? На Ватрі в Ждыни за конференсерку берут ся особы, які з увагы на знаєміст нашой бесіды, не надають ся до того. Но, но - не вшыткы, більше є таких, в котрых видно, же чули дома порядну бесіду, маюť языковий слух, розуміють, же не належыт калічыти мамину бесіду, тай и вшыткых наших родичів. Выходячы з того мам свої заувагы до наших періодиків. Виджу потребу коректора в «Ватрі». Не повинно быти так, же в єднім нумері часопису записано імено автора двараз и за каждым разом інакше; так єст в остатнім кварталініку. Гнеска навіть не вшытко можна поправити, бо авторы ратують ся заувагом, же так колиси бесідувало їх село. По-мойому не є то найкраще выправданя, бо тото ци інше село мало свої навчыкы, стары переключены слова, пріяты часто під впливом сусідніх польских ци рідше словацкых, хоц преціж по тамті страні тіж жили Руснакы, То од них маме куст таких вкраплін як «облачок», часом и мадярских, бо «дуган» пришол одтамаль, . Не єден юж раз вказувал єм авторів науковых праць и наших поетів, письменників, на яких треба ся нам орієнтувати, жебы нашы дописы были до себе барже зближены, як иде о орфографічний и фонетичний запис. Не треба ся цілком вызбывати регіоналізмів ци особливой морфології, але то повинны быти поодинокы припадкы хоцбы дієсловів з кінцівком «-лі») ци заміна «тіж») на «ціж») и подібны языковы формы. Перепрашам сердечні тых Авторів, яких ту «приликую», але я переконаний, же Они знають тоты свої «гріхы» и спокіні могли бы ся їх выстерігати. Хтоси звернул мі увагу, же пишу так «порядні»), а ужывам польске слово «цалком». Што міг єм на то речы? - же так в нас бесідували. Але тепер заміням го юж нашыма синонімами. Як иде о тых на котрых маме ся операти, то будут то такы узнаны особы як Здзіслав Штібер, Януш Пігер, Петро Пыртей и ряд іншых. Не приликую ту поетів, письменників, бо їх імена знаме, - не раз ся ту вказували. Вписал єм ту єдного Лемка, але є їх більше. Маме тіж Лемкыні, як хоцбы Паню Вікторію, яка в співавторстві выдала барз цікаву працю: *Łemkowskie etymologie*, A. Fałowski, W. Hojsak, Kraków 2020. Приводжу ту лем кількох авторів на котрых можна ся сперти, а єст їх преціж дуже веце. Може дакого задивую ци заскочу, але повім, же книжкы для діти, які выдає Rutenica сут переважні (!) написаны правильно по-лемківскы. Вкажу то внет. То юж остатні кавалец того тексту, але буде наступний, бо трафила до мене груба пересылка. Нашол єм в ні текст Федора Лабика и його коректу букваря Петра Мурянкы. А я знам азбуку и лемківській буквар, Warszawa-Legnica 2003. Автора книжочки знаме, а коректора кус шырше скоро представлю.

Олександр Венгринович народився 23 листопада 1939 р. у містечку-курорті Криниця в селянській родині. Батько -Іван, мати Марія з Ціхонів. В сім'ї було п'ятеро дітей, а він наймолодший. Родину Ціхонів в 1945р. вивезли з Криниці разом з батьками, сестрою і братом опинився в Монастириськах Тернопільської області, де проживав до 1977 року. Тут закінчив середню школу.

Згодом закінчив Чернівецький будівельний технікум, Тернопільський педагогічний інститут.

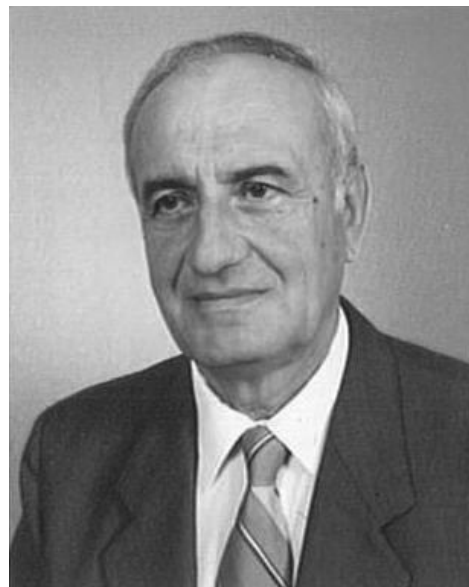
У 1990-1994 роках був заступником голови, а в 1994-1998 і від 2000 — головою Тернопільського обласного товариства «Лемківщина». Член президії Світової федерації українських лемківських об'єднань. Організатор обласних, крайових і всеукраїнських фестивалів лемківської культури на Тернопільщині. Від 2001 року — голова всеукраїнського товариства «Лемківщина».

Виховував трьох синів, 6 внуків і 2 правнуків. Нагадаємо, Олександр Венгринович був багаторічним організатором фестивалю лемківської культури «Дзвони Лемківщини».

У 2003 р. у Львові відбувся 3-ій з'їзд лемків України, на якому створено Всеукраїнське товариство «Лемківщина», а головою обрано О. Венгриновича. Під його керівництвом створено програмні документи обласних, районних і всеукраїнського товариства (ВУТА) щодо відродження культури, звичаїв, традицій тощо. Був членом президії Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО). помер 29 листопада в Бельгії, де лікувався, йому було 84 роки.

Вічна Пам'ять

Головна управа ОЛ

23 І 2024

Іван Пецух

Лемко народжений 23 ІІІ 1936 рока в Брунарах на Лемківщині. Як всі наші люде був в 1947 року вигнаний з рідної землі. Замешкав з родиною в селі Жешотари біля Лігниць. Тут заклав родину з Емілієм Пелеш та разом переїхали жити до Лігниць. Народились З доні: Лідія, Марія, Ольга. Пан Іван все був активний в церковному і національному житті нашої спільноти в Лігниць і не тільки. Все для нього була важлива рідна Лемківщина та далека, але теж близька серцю Україна. Всі свої доні родина Пецухів послала до нашої лігницької школи. А дальше також покійного доні послали свої діти до нашого ліцею. Пан Іван активно діяв в 4 ліцею. Був головою батьківського комітету, підтримував своїм патріотизмом молодші покоління з цілої Польщі, які навчались у Лігниць. Активно діяв в лігницьких структурах УСКТ, а потім в ОУП. Був також членом гуртка ОЛ у Лігниць де був головою ревізійної комісії. Покійний був активним дописувачем у часописах «Ватра» і «Наше Слово». Завжди, як тільки здоров'я дозволяло, був з жінкою на Ватрі в Ждині та на інших подіях нашої громади. Також в праці був Пан Іван дуже поважаний. Працював в урядах Лігниць на найвищих рівнях адміністрації, де завжди відкрито говорив про свою українську тотожність. Завжди дбав про церкву і в свята завжди був з родиною на Літургії, хоча це були часто робочі дні. Пан Іван просто був символом нашого життя у Лігниць. Пане Іване, дякуємо за Ваш шлях життя. Хай небесні брунаряне і всі лемки там в хмарах запалять для Вас вічну Ватру.

Вічна Пам'ять

Гурток ОЛ в Лігниць
Головна управа ОЛ

04.11.2023 Команча. Відзначенно 105 річницю проголошення Лемківської республіки. З нагоди видатної події відправлялася урочиста Літургія в церкві і молитва в каплиці на «Сарепті». На святкування приїхали лемки з Львівського обласного товариства «Лемківщина».

04.11.2023 Перемишль. Відбувся Архиєпархіяльний огляд релігійної творчости Перемиско – Варшавської Архиєпархії під заголовком «Перемагаємо з Христом!». В святі релігійної творчости взяли участь діти з Лемківщини: з Криниці і Горлиць.

18.11.2023 Горлиці. Офіційне запертя XXIII «Лемківського Єрусалима» під заголовком «Плинна границя». Виставка супроводила 9. Фестиваль ім. Зигмунта Хаупта. Мала місце стріча з кураторами, якими сут Йоанна Зе-манек і Гжегож Штвєртня. Виступив тіж жіночий ансамбль «Хлопкі».

29.11.2023 Бельгія. Помер Олександр Венгринович, родом з Криниці, активний член СФУЛО, Голова всеукраїнського товариства «Лемківщина».

01.12.2024 Горлиці. В центрі І.Б.Антонича одбилася стріча «Не такий вовк страшний». То приватна ініціатива мешканця Горлиць, Лукаша Рутани. Гостьом була Анна Мазюк — журналістка і письменниця, авторка книжки «Інстинкт», в якій описала життя вовчої родини. Бєсїду о вовках провів горлицький лікар-ветеринар Войцєх Вуйцік.

09.12.2023 Горлиці, Центр І.Б.Антонича. Лемкосметік — варштати натуральної косметики. Варштати провела Анна Чухта, яка спеціалізується в зілярських способах лікування.

14.12.2023 Горлиці. Об'єднання лемків заскаржило постанову прокурора Відділової комісії ІНП для дослідження злочинів над польським народом в Ряшеві (Instytut Pamięci Narodowej - Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Rzeszowie). Том же постановом з дня 24.11.2023 рока прокурор кінчит дослідження акції «Вісла», яке од років тирвало в Ряшеві.

16.12.2023 Горлиці. В музею «Двори Карвацянів і Гладишів» одбився бєнефіс з нагоди 40 літя артистичної праці лемківської співачки Юлії Дошни.

30.12.2023 Новиця. В просторах фундації «Новиця» мала місце різдвяна стріча. Др

ТЕКСТ **ВАСИЛЬ ШЛЯНТА**

Інфо за лем-часом

з циклю Лемківська хроніка

Вікторія Гойсак оповідала о своїй новій книжці «Народні колядки і щедрівки з Лемківщини». Колядував хор «Благовість» з Криниці, а стрічу закінчив виступ лемківського вертепу.

06.01.2024 Криниця. В здройовім домі, на свято Йордану з колядами виступив хор «Благовість» з греко-католицької парафії св. Петра і Павла.

Члени хору «Благовість» з Криниці

09.01.2024 В Хшанові помер Тадеуш Богдан Ісаковіч-Залєський, син Яна Залєського та Терези Ісаковіч, нар. в Кракові 07.09.1956 - польський вірменин, священник вірменської католицької церкви, активний діяч «Солідарности» у 1980-их роках.

По тім, як в понеділок по «Лемківській ватрі» в Ждини перечитав в «Газеті краківській» статтю о тій події, склав до прокуратури заяву о підозрі поповніня там заборонених чинів. По численних переслуханнях організаторів справа була припинена.

Ту ж саму практику застосовував пізніше Люблинський воєвода після побуту президента України в селі Сагриинь.

10.01.2024 Пряшів (Словаччина) Високе визнання Миколи Мушинки і достойна нагорода від Наукового Товариства ім. Шевченка з нагоди 150-річчя товариства.

13.01.2024 Горлиці. О год. 16.00 в Катехетичному домі римо-католицької парафії при вул. Врублевського, під заголовком «Польща є одна», проходила зустріч з Вітольдом Гадовським; тим самим який в 2020 році на ютубі помістив свій вислів, як ніби-то руснаки на Горличчині окрадають польську державу - стараючися о зворот власности, втраченої без ніякої компенсації. По такій «підготовці» суспільности, як тіж пресовій статті «Несанкціо-

новані претензії» («Nieuprawnione roszczenia») в січні 2021 року в Сеймі складено офіційно інтерпеляцію о підозрі в бік покривджених – жетоти покривджені грабують польську державу.

18.01.2024 Кункова. Вірни православної парафії в Кунковій організували Щедрий вечер. Не забракло колядників. Організація той стрічи то заслуга Ольги Гладик, яка дбає о традиції рідної землі.

Стріча в Антоничівці

Лемківський народний календар

Користаючи з книжки Василя Баволяка під наголовком «Лемківскы приповідкы і приказкы зо Святковы Великой і околиць» приповідкы про женячку опрацював для Вас **Іван Рубіч**.

Як ся залицяв, цукоркы купував, як ся оженив, хліба жалував.
Од вінця юж до мужа, а не до вітця.
Отец багатіє своїми синами, а зубожіє дівками.
По весілю пізно плакати, треба било скорше думати.
Яке весіля, така і потім кожна хвиля.

Бодай тот щестя не мав ани сконаня, хто ся женил для маєтків, а не з коханя.
Вчасно ся женити, рано вставати, не будеш жалувати.
Женишся не на рік, а на цілий вік.
Ищи ніхто не бив оженений ани одданий, жеби не бив зогваряний.
Ліпше з бідном ся женити, як за богачком ходити.
Хочеш ся доробити, треба ся оженити.
Хто ся женил за молоду, тот не цінит свободу.
Хто ся женил і буде, того ніхто не жалує.
Хто ся женил про красу, краса лем до часу, а хто з любости, то буде аж до вічности.

ВАТРА

lem.www - вартат зазріти, послухати...

Центр культури ім. Б.-І. Антонича в Горлицях:
концерти, виставки, прелекції, презентації;
Бібліотека ім. Василя, Теофіля і Олександра Курилів
www.facebook.com/CKAntonycz

Свято лемківської культури "Лемківська ватра"
Ждиня, 19-21 липня 2024р.
www.watrazdynia.pl; www.lemkounion.pl

Лемківська освітня фундація ім. І. Криницького
<http://lemkoeducationfound.is-great.org>

Радіо „Кермеш” Передачі: неділя 22:30
www.facebook.com/Kermesz
Радіо „Скриня” Передачі: понеділок 18:10
www.radio.rzeszow.pl/audycje

„Лемківська сторінка” www.nasze-slowo.pl
Радіо „Радіо лемко” www.radio-lemko.pl

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 4 у Лігниці
ім. Б.І. Антонича - www.zso4legnica.pl

Комплекс загальноосвітніх шкіл № 2 у Перемишлі
ім. М. Шашкевича - www.szazsk.edu.pl

Світова федерація українських-лемківських
об'єднань - www.sfulo.com

Фундація «НОВИЦЯ» - www.nowycia.pl/uk/fundacja-nowycia-ua/

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może
być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw
Wewnętrznych i Administracji.

Подяка

Пожертви на статутну діяльність ОЛ
(в тім часопис **ВАТРА**):

Януш Ванатко - Зелена Гора	500,00
Іван Дутка - Лудзь	100,00
Штефан Прибило - Лігниця	200,00
Іван Сокач - Канада	200,00
Іван Вархів - Перемишль	100,00
Іван Ваврин - Любін	200,00

Сердечно дякуємо всім, які нам
допомагають. Боже заплат!

Редакція **ВАТРИ** Головна управа ОЛ

Передплата ВАТРИ

Ціна одного примірника 5 zł. + 3,9 zł. поштової оплати в Польщі.
Річна передплата 4X5 zł. + 15,60 zł. (кошти пересилки) = 35,60 zł.

Від закордонної пересилки однієї „Ватри” поштова оплата - 13 zł.
Річна закордонна передплата 4x5 zł. + 52 zł. = 72 zł. (кошти пересилки) = 72,00 zł.

Передплату замовляти за адресою Редакції.
Вплати просимо пересилати на банківський рахунок:
Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków
BANK PEKAO SA: nr konta 83-1240-5110-1111-0000-5207-8745

Dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Видає / Wydaje

ZJEDNOCZENIE ŁEMKÓW Zarząd Główny
ul. Jagiełły 2, 38-300 Gorlice; tel./fax 18 35 32 906
www.lemkounion.pl; lemkounion@poczta.onet.pl

ВАТРА
квартальник

Редагує колегія

Анна БУКОВСКА **головний редактор**, Ігор КОВАЛЬСЬКИЙ дизайн
Адам ВСВ'ЮРКА редактор на Західні Землі e-mail: adamwiew@wp.pl
Григорій СУХАНИЧ, Василь ШЛЯНТА, Наталія ГЛАДИК, Анна БАРНАТ,
Кир Аркадій ТРОХАНІВСЬКИЙ.

Технічне оформлення Drukarnia „Kwadrat” Nowy Sącz

ADRES REDAKCJI ul. Dworzysko 5, 38-300 Gorlice, e-mail: redakcja.watra@interia.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz korektę językową nadesłanych tekstów.
Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

ТАКИ ЗМЕ ПАРАДНИ!

Михайло Кирило Стрілка
27.08.2023 Перемишль
син Емілії, Тараса

Олександр Вуйтович
15.03.2023 Краків
син Анни, Петра

Андрій Карляк
12.10.2023 Новиця
син Анни, Мирослава

Ксеня Гойсак
23.02.2023 Маластів
доня Дарії, Славоміра

Мамо, а тото што?

ЛАДА / ВАДА
(ua. скриня, pl. skrzynia)

НОГАВИЦІ
(ua. штани, pl. spodnie)

СПІДНИК
(ua. нижня жіноча сорочка, pl. halka)

ВІЗИТКА
(ua. блузка, pl. bluzka)

ЛАЙБИК
(ua. кептар, pl. kamizelka)

КАБАТ
(ua. спідниця, pl. spódnica)

ТАКИ ЗМЕ ПАРАДНИ!

Єва Поповчак
23.09.2021 Лігниця
доня Ганни, Петра

Орест Кремінський
29.07.2023 Краків
син Катерини, Любомира

Віктор Зубаль
23.05.2023 Вроцлав
син Дарії, Луки

Зузанна Жила
28.07.2022 Домбє
доня ІвANNи, Павла

Марта Попівчак
19.12.2023 Валч
доня Анни, Мирослава

Тома Кунцік
12.02.2023 Вроцлав
син Ольги, Марка